

1 "bevoegdheden" (lees: handelingen die leiden of kunnen leiden tot een beperking
 2 van het recht op bescherming van de persoonlijke levenssfeer als bedoeld in artikel
 3 10 van de Grondwet) niet door een dienst ingezet zouden kunnen worden, zolang
 4 daarvoor een specifieke wettelijke regeling ontbreekt, is in het wetsvoorstel een
 5 restartikel (artikel 30) opgenomen op basis waarvan dergelijke nieuwe
 6 "bevoegdheden" met toestemming van de verantwoordelijke minister kunnen worden
 7 uitgeoefend. Binnen een jaar na de uitvoering van die bevoegdheid (handeling) dient
 8 echter bij de kamer een wetsvoorstel tot regeling van die bevoegdheid te zijn
 9 ingediend, opdat ook de mede-wetgever over de wenselijkheid en noodzakelijkheid
 10 van deze nieuwe bevoegdheid voor de diensten kan uitspreken en in een adequate
 11 wettelijke regeling daarvan kan worden voorzien. Naar ons oordeel kan hiermee een
 12 gepast antwoord worden gegeven op de door de toenmalige minister van
 13 Binnenlandse Zaken gesignaleerde problematiek.

14
 15 **1.1 Uitvoeringslasten en financiële gevolgen**

16
 17 De leden van de CDA-fractie verzochten de regering een nadere toelichting te geven
 18 waarom de regering verwacht dat de nieuwe taakstelling van de diensten binnen de
 19 bestaande formatie-sterkte zou kunnen worden gerealiseerd en ten koste van welke
 20 (oude) taken dit zou plaatsvinden. Zal er, aldus deze leden, sprake zijn van
 21 efficiency-voordelen?

22 Wij zouden hierop als volgt willen reageren. Sinds de indiening van het wetsvoorstel
 23 bij de Tweede Kamer (begin 1998) is meer inzicht ontstaan in de voor een adequate
 24 uitvoering van de nieuwe taak, althans wat de AIVD betreft, benodigde capaciteit.

25 Voor de MIVD ligt een en ander anders, waarop in het onderstaande nog nader zal
 26 worden ingegaan. Zoals in de memorie van toelichting op het wetsvoorstel was
 27 aangegeven, zou de nieuwe taakstelling van de diensten, via herschikking en
 28 prioriteitsstelling, door de beide diensten grotendeels binnen de formatiesterkte
 29 kunnen worden uitgevoerd. Wel zouden enkele gespecialiseerde, op de nieuwe taak
 30 gerichte operationele medewerkers moeten worden aangetrokken. Per dienst werd
 31 daarbij gedacht aan tien operationele medewerkers; in de aanloopfase waarbij de
 32 organisatie-elementen nog moeten worden gevormd, leek – om praktische redenen –
 33 een voorlopige uitbreiding van elk der diensten met vijf gespecialiseerde operationele
 34 medewerkers aangewezen. Inmiddels is bij de BVD een project Inlichtingen
 35 Buitenland gestart. Dit project heeft tot opdracht de noodzakelijke voorbereidende
 36 werkzaamheden te verrichten opdat – na totstandkoming van de nieuwe Wiv – met
 37 voortvarendheid de nieuwe taak ter hand kan worden genomen. In het kader van dit
 38 project wordt nader in kaart gebracht welke (potentiële) inlichtingenbehoefte bij
 39 diverse (potentiële) behoeftestellers op basis van – de inmiddels bij nota van
 40 wijziging aangepaste – nieuwe taakstelling bestaat. Daaruit blijkt dat deze behoefte
 41 groter is dan aanvankelijk bij de voorbereiding van het wetsvoorstel was

42 verondersteld. Het gaat hierbij in het bijzonder om inlichtingen over onderwerpen met
 43 een overwegend niet militaire relevantie (ergo: onderwerpen met een vrijwel
 44 uitsluitend civiel karakter). Voorts is nog eens goed gekeken naar de succes- en
 45 faalfactoren van de in 1994 opgeheven Inlichtingendienst buitenland. Daaruit is
 46 (alsnog) de les getrokken dat voor een goede uitvoering van de nieuwe
 47 inlichtingentaak, althans wat de AIVD betreft, niet volstaan kan worden met de
 48 aanvankelijk voorgestelde formatieve uitbreiding (inlichtingencapaciteit). Het aldus
 49 ontstane beeld heeft geleid tot nadere bezinning en besluitvorming omtrent de voor
 50 de uitvoering van de nieuwe taak van de BVD/AIVD benodigde capaciteit. Het

Mening ER in CIVD

Concept bestemd voor intern beraad d.d. 04/08/99

1 resultaat daarvan is dat op termijn – wil deze nieuwe taak naar behoren worden
2 vervuld – niet met de aanvankelijk voorgestelde capaciteitsomvang (van 10 fte) kan
3 worden volstaan, maar een substantiële uitbreiding noodzakelijk is. Gedacht moet
4 worden aan uitbreiding met enkele tientallen extra medewerkers oplopend tot circa
5 100 fte die in de komende jaren in een oplopende reeks zouden moeten worden
6 gerealiseerd. Bezien is of binnen de huidige formatie-omvang een substantieel aantal
7 plaatsen vrij kon worden gemaakt ten behoeve van de uitvoering van de nieuwe
8 inlichtingentaak. Gebleken is dat hiervoor geen enkele ruimte bestaat, temeer nu de
9 uitvoering van het bestaande brede takenpakket van de – per 1 januari 1999
10 gereorganiseerde – BVD met de huidige formatie al sterk onder druk staat. Derhalve
11 is in het kader van de begrotingsvoorbereiding 2000 voorgesteld te komen tot
12 uitbreiding van de formatie van de BVD voor het uitvoeren van de nieuwe
13 inlichtingentaak. Bij de indiening van de begroting voor het jaar 2000 zal de kamer
14 daaromtrent nader kunnen worden geïnformeerd.

15 Ten aanzien van de nieuwe taakstelling van de MIVD kan het volgende worden
16 opgemerkt. Thans vindt een reorganisatieproces plaats bij de MID. Doelstelling
17 daarvan is onder andere binnen de huidige personele situatie door aanpassingen
18 van de organisatie en werkwijze van de MID tot een meer effectieve en efficiënte
19 taakuitvoering te komen gericht op de ondersteuning van de huidige taakstelling van
20 de krijgsmacht. Het aspect handhaving en bevordering van de internationale
21 rechtsorde voor zover de krijgsmacht daarbij is betrokken of naar verwachting zal
22 worden betrokken, als onderdeel van de nieuwe a- en c-taak van de MIVD, wordt
23 dan ook zoveel als mogelijk met de huidige formatiesterkte gerealiseerd. De afdeling
24 Operaties van de MID zal belast worden met de nieuwe inlichtingentaak buitenland.
25 Ter voorbereiding van deze taak heeft een uitbreiding plaatsgevonden met vijf
26 operationele medewerkers. Overigens zij nog opgemerkt dat de werkwijze, de
27 organisatiestructuur en de personele formatie van de afdeling Operaties, in het licht
28 van de gewijzigde omstandigheden met inbegrip van een kritische kijk op de
29 behoeftestelling, in het kader van het reorganisatieproces opnieuw wordt vastgesteld.
30 Naar verwachting zal hierover eind 1999 meer duidelijkheid komen. Eerst dan kan
31 definitief worden gezien in hoeverre de afdeling Operaties ten behoeve van de
32 nieuwe taakstelling behoefte heeft aan een extra uitbreiding.

33
34 De leden van de fractie van D66 vroegen om een nadere toelichting op de hoogte
35 van de geheime uitgaven bij de beide diensten, mede in vergelijking met de geheime
36 uitgaven die in de afgelopen periode zijn gedaan. Voorts vroegen deze leden
37 waarom er een structurele verhoging van de geheime uitgaven van de BVD per 1999
38 plaatsvindt.

39 Wat de BVD/AIVD betreft wordt het volgende opgemerkt. Het begrotingskader van
40 de geheime begroting bedroeg in 1998 circa f 3,1 mln. In dit budget was een bedrag
41 van f 0,5 mln verdisconteerd voor de eerste voorbereidende werkzaamheden omtrent
42 de inlichtingentaak buitenland. Voor het jaar 1999 is op de geheime begroting een
43 budget beschikbaar van circa f 4,0 mln (in latere jaren licht oplopend). Binnen dit
44 budgettaire kader van de geheime begroting is met ingang van 1999 een structureel
45 budget van f 1,3 mln beschikbaar voor het voorbereiden en nader uitvoering van de
46 nieuwe Wiv ook daadwerkelijk uitvoeren van de inlichtingentaak buitenland. De
47 middelen die voor de inlichtingentaak buitenland binnen de geheime begroting
48 beschikbaar zijn, zullen na de inwerkingtreding van de nieuwe Wiv worden
49 aangewend voor de financiering van de operationele activiteiten, reis- en
50 verblijfkosten, opleidingskosten en vergoedingen voor informanten.

Buitenland

Coherente VVD?

1 rechtstreeks gerelateerd zijn aan (concrete) bedreigingen van de nationale veiligheid
 2 en waar het de AIVD betreft tevens de vitale economische belangen van
 3 Nederland²¹. Zoals indertijd bij de parlementaire behandeling van het wetsvoorstel
 4 waarbij de IDB werd opgeheven werd gesteld, betrof het hier activiteiten die de IDB
 5 in tegenstelling tot de BVD en de MID op grond van zijn wettelijke taakstelling wél
 6 kon verrichten. Bij de opheffing van de IDB zijn overigens wel een aantal andere
 7 activiteiten van de IDB die *in relatie* stonden tot deze strikt offensieve inlichtingentaak
 8 door de BVD en de MID gecontinueerd; het ging daarbij om activiteiten die deze
 9 diensten binnen het kader van hun wettelijke taakstelling konden overnemen. Het
 10 betrof hier met name het onderhouden van contacten met relevante buitenlandse
 11 diensten, het vervullen van ad hoc defensietaken door de MID, het uitvoeren van
 12 noodzakelijke, internationaal georiënteerde, operationele werkzaamheden voor zover
 13 gerelateerd aan de veiligheid of andere gewichtige belangen van de staat door de
 14 BVD en de bewerking van verkregen gegevens²². In de nota naar aanleiding van het
 15 verslag aan de Tweede Kamer ter zake van het wetsvoorstel waarbij de IDB werd
 16 opgeheven, is een nader uitgewerkt overzicht gegeven van de activiteiten van de IDB
 17 die (deels) werden gestopt en (deels) door de BVD en MID werden overgenomen²³.
 18 Om hieronder nader uiteen te zetten overwegingen wordt het thans noodzakelijk
 19 geacht om de strikt offensieve inlichtingentaak opnieuw op te pakken. Niet door
 20 oprichting van een nieuwe inlichtingendienst, maar door wettelijke toedeling van deze
 21 taak - langs de scheidslijn niet of wel militair relevant - aan de AIVD en de MIVD.
 22

23 De leden van de CDA-fractie vroegen in dit kader of de regering ook inhoudelijke
 24 argumenten en overwegingen kon weergeven die leiden tot de noodzaak van een
 25 strikt offensieve inlichtingentaak; met name vroegen zij welke ontwikkelingen sinds
 26 de opheffing van de IDB tot het inzicht hebben geleid dat alsnog in de mogelijkheid
 27 van een strikt offensieve inlichtingentaak moet worden voorzien. Wij zouden op deze
 28 vragen graag als volgt willen reageren. Er is naar ons oordeel een aantal redenen
 29 om alsnog in de mogelijkheid van een strikt offensieve inlichtingentaak te voorzien.
 30 Daarmee - zo geven wij toe - nemen wij een ander standpunt in dan de toenmalige
 31 regering bij gelegenheid van de opheffing van de IDB. Daarbij moet worden
 32 gerealiseerd dat indertijd ook andere factoren - bewust dan wel onbewust - een rol
 33 speelden om tot opheffing van deze dienst te komen. Thans moeten wij constateren
 34 dat allerlei ontwikkelingen sinds het einde van de Koude Oorlog, die - zo geven wij
 35 toe - ook indertijd natuurlijk al gekend hadden kunnen worden, bij nader inzien tot
 36 een andere conclusie hadden moeten leiden, althans wat het antwoord op de vraag
 37 betreft of aan een offensieve inlichtingentaak - dus los van de vraag naar de
 38 organisatorische context - behoefte bestaat. Er is sprake van voortschrijdend inzicht
 39 op dit punt, zo men wil. Wij zouden thans nader op de ontwikkelingen in willen gaan
 40 die onzes inziens de behoefte aan de nieuwe inlichtingentaak constitueren.
 41

²¹ Zoals eerder in dit hoofdstuk is uiteengezet is dit belang bij nota van wijziging aan de nieuwe taak van de AIVD toegevoegd.

²² Kamerstukken II, 1992/93, 23 045, nr. 3, blz. 2.

²³ Kamerstukken II, 1992/93, 23 045, nr. 5.

W. Verbeke

1 Het einde van de Koude Oorlog, feitelijk en symbolisch gemarkeerd door de val van
 2 de Berlijnse Muur, luidde, anders dan velen hadden verwacht en in elk geval
 3 gehoopt, niet een tijdperk in van vrede en eendracht. Door het politieke, militaire
 4 maar vooral economische bankroet van de voormalige Sovjet-Unie kwam weliswaar
 5 een einde aan de confrontatie tussen de twee nucleaire supermachten USA en
 6 USSR, ieder bovendien leider van respectievelijk NAVO en Pact van Warschau,
 7 maar niet aan conflicten en brandhaarden in Europa en elders in de wereld. In
 8 Europa heeft het uiteenvallen van niet alleen de Sovjet-Unie maar ook van het Pact
 9 van Warschau enerzijds geleid tot een uitbreiding van de NAVO, anderzijds heeft het
 10 verdwijnen van de repressieve communistische regimes in een aantal Midden- en
 11 Oosteuropese landen geleid tot het weer opkomen van oude, lang onderdrukte
 12 nationale en ethnische tegenstellingen, soms actief gestimuleerd door politieke
 13 leiders. Het uiteenvallen van Joegoslavië langs nationalistisch/ethnische lijnen is
 14 daarvan het mogelijk meest sprekende voorbeeld. Maar ook buiten Europa, aan de
 15 periferie van de voormalige Sovjet-Unie, leiden ethnische en religieuze
 16 tegenstellingen tot gewapende conflicten, zoals in de Kaukasus. Autoritaire, sterk
 17 persoonlijk bepaalde regimes zoals in Libië, Irak en Noord-Korea blijven door hun
 18 onberekenbaar karakter potentiële dreigingen voor hun naaste en verdere omgeving,
 19 mede omdat zij hun pogingen voortzetten tot het verwerven van
 20 massavermietigingswapens.

21
 22 Het bovenstaande is geen limitatieve opsomming van actuele en potentiële
 23 ontwikkelingen en problemen waarmee Nederland direct of indirect te maken heeft,
 24 maar dient slechts om aan te geven hoe de relatief overzichtelijke situatie van de
 25 Koude Oorlog heeft plaats gemaakt voor een aanzienlijk minder overzichtelijke
 26 politieke en economische situatie in Europa en daarbuiten. Deze gegevenheid brengt
 27 met zich mee, dat de Nederlandse regering ter bepaling van haar beleid thans meer
 28 dan ooit behoefte heeft aan betrouwbare eigen inlichtingen over situaties in voor de
 29 Nederlandse politiek en economie relevante landen. Deze inlichtingen worden voor
 30 een groot deel geleverd door de diplomatieke vertegenwoordigers van het ministerie
 31 van Buitenlandse Zaken, maar ook van de ministeries van Defensie, Economische
 32 Zaken en Landbouw. De regering heeft echter moeten vaststellen dat er naast de
 33 reguliere diplomatieke en ambtelijke berichtgeving behoefte bestaat aan eigen
 34 informatie betreffende politieke en/of economische onderwerpen die moeilijk te
 35 verkrijgen is, of die betrekking heeft op landen die moeilijk toegankelijk zijn. De
 36 Nederlandse regering kiest ervoor een substantiële rol te spelen in internationale
 37 gremia, zoals de Verenigde Naties, Veiligheidsraad, NAVO en Europese Unie. Bij de
 38 bepaling van het Nederlands standpunt moeten onze vertegenwoordigers echter in
 39 voorkomende gevallen afgaan op de informatie die door andere delegaties wordt
 40 ingebracht en die in het algemeen mede gebaseerd is op door hun nationale
 41 inlichtingendiensten aangedragen feitenmateriaal. Dit kan bijvoorbeeld betrekking
 42 hebben op de mensenrechtensituatie in landen waar Nederland niet diplomatiek
 43 vertegenwoordigd is en/of van waaruit aanzienlijke migrantenstromen richting
 44 Nederland komen c.q. te verwachten zijn. Het is niet wenselijk dat ons land geen
 45 eigen apparaat heeft voor dit type internationale inlichtingenvergaring.

46
 47 Meer nog dan op politiek en veiligheidsgebied, zijn inlichtingendiensten, ook al
 48 kunnen die overigens als "bevriende diensten" omschreven worden, elkaars

C.V.O.

1 concurrenten als het gaat om inlichtingen op economisch gebied. Het is een feit van
 2 algemene bekendheid dat ook landen die voor het overige bondgenoten zijn, elkaar
 3 op economisch gebied beconcurreren en daarbij onder meer gebruik maken van hun
 4 nationale inlichtingendiensten. Om Nederland in staat te stellen zich in deze voor ons
 5 land buitengewoon belangrijke internationale arena te handhaven en daarbij met een
 6 zekere *equality of arms* zijn vitale economische belangen veilig te stellen, is een
 7 eigen inlichtingencapaciteit op dat gebied noodzakelijk. Te denken is hierbij aan het
 8 vergroten van kansen voor onze nationale economie, bijvoorbeeld waar het de
 9 opkomende markten (China, Zuidoost-Azië, Latijns Amerika) betreft.

10
 11 De regering heeft er bewust voor gekozen in de hierboven aangeduide
 12 inlichtingenbehoefte te voorzien door een inlichtingencomponent onder te brengen
 13 bij zowel de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst als bij de Militaire
 14 Inlichtingen- en Veiligheidsdienst. Zoals eerder in de nota naar aanleiding van het
 15 verslag is opgemerkt, wordt aan de toedeling van de nieuwe inlichtingentaak aan de
 16 AIVD – anders dan bij gelegenheid van de indiening van het wetsvoorstel (begin
 17 1998) – ervoor gekozen de personele capaciteit ten behoeve van de uitvoering van
 18 deze nieuwe taak in de komende jaren substantieel in omvang te doen groeien; wat
 19 de MIVD betreft wordt voorts nog - in afwachting van de resultaten van de
 20 reorganisatie – vastgehouden aan de oorspronkelijke voorgestelde uitbreiding. Wij
 21 zijn van oordeel dat een levensvatbaar en voor zijn taak toegerust
 22 inlichtingenapparaat adequate bemensing en financiële middelen eist. Dit klemmt
 23 temeer nu in de huidige multipolaire wereld minder dan in de periode van de Koude
 24 Oorlog kan worden teruggevallen op de welwillendheid van bondgenoten. Bovendien
 25 is het *quid pro quo* in de wereld van de inlichtingendiensten, meer nog dan in die van
 26 de veiligheidsdiensten, doel en middel tegelijk van elke samenwerking. Het beschik-
 27 ken over eigen inlichtingen opent de mogelijkheid op basis van een zekere
 28 gelijkwaardigheid met andere inlichtingendiensten gegevens uit te wisselen, hetgeen
 29 de eigen nationale inlichtingenpositie nog eens zal versterken.

30
 31 De leden van de CDA-fractie vroegen tenslotte – wat de nieuwe inlichtingentaak
 32 buitenland betreft - om een nadere toelichting op de betekenis van het tussen haken
 33 geplaatste bijvoeglijk naamwoord "strikt".

34 Met het woord "strikt" - dat ook vervangen zou kunnen worden door het woord
 35 "uitsluitend" - is niet meer en niet minder beoogd, dan aan te geven dat het gaat om
 36 die inlichtingentaken van de voormalige IDB die op generlei wijze te relateren waren
 37 aan bestaande wettelijke taken van de BVD of de MID met als gevolg dat deze ook
 38 niet door deze diensten konden worden overgenomen.

39
 40 De leden van de fractie van het CDA verzochten de regering aan te geven wat exact
 41 de meerwaarde is van de functie van de coördinator.

42 De taak van de coördinator heeft een aantal aspecten. Deze taak is nauw
 43 gerelateerd aan het feit dat de minister-president voorzitter is van de Ministeriële
 44 Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (MICIV). In artikel 4 van het
 45 wetsvoorstel is de taak van de coördinator nader omschreven. Voor een goede
 46 taakuitvoering zijn de hoofden van de diensten verplicht de coördinator alle
 47 medewerking te verlenen en hem daartoe alle nodige inlichtingen te verschaffen
 48 (artikel 5 van het wetsvoorstel).